

Utbildning säkerhetsansvarig hos Känd leverantör

Bakgrund och syfte

Den här utbildningen vänder sig till säkerhetsansvarig (SA) hos en Känd leverantör.

Utbildningen omfattar, på en övergripande nivå, kraven enligt Transportstyrelsens föreskrifter (TSFS 2020:80) om luftfartsskydd, 5 kap 17 § och förordning (EU) 2015/1998 bilagan punkt 11.2.5. Utbildningen syftar till att ge en grundläggande kunskap och förståelse för luftfartsskyddet och för den säkerhetsansvariges roll.

För att kunna verka i rollen som säkerhetsansvarig förutsätts att kravbilden som verksamheten omfattas av är känd. Den säkerhetsansvarige rekommenderas därför att genomgå utbildningarna ”Utbildning i luftfartsskydd för Kända leverantörer” och ”Utbildning - Insider- och cyberhot, radikaliserings och säkerhetskultur” som finns på Transportstyrelsens hemsida under Känd leverantör varor/förnödenheter samt ta del av det rådgivande materialet som finns publicerat på samma sida.

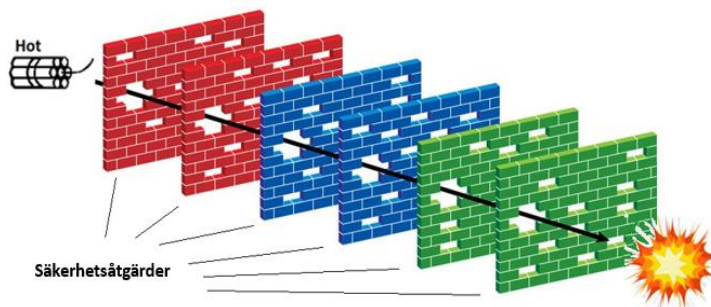
Den här utbildningen innehåller

- Begreppet luftfartsskydd
- Rollen som säkerhetsansvarig
- Säkerhetskultur
- Regelverk nationellt och internationellt
- Kvalitetskontroll
- Säkerhetsprovning
- Teknisk utrustning

Begreppet luftfartsskydd

Luftfartsskyddet kan sägas vara de åtgärder som syftar till att förhindra kriminella och olagliga handlingar riktade mot den civila luftfarten. Om det ändå inträffar något så ska konsekvenserna minimeras exempelvis genom åtgärdsplaner hos verksamhetsutövarna.

Luftfartsskyddet är uppbyggt enligt en flerlayersprincip. Tanken är att många olika åtgärder ska skapa flera skyddslager, som gemensamt försvårar angrepp mot luftfarten. Vissa lager ska tydligt synas i förebyggande och avskräckande syfte medan andra åtgärder inte ska vara kända av allmänheten.

En enskild säkerhetsåtgärd kan upplevas ha en begränsad påverkan på luftfartsskyddet, men den kan vara en av många viktiga säkerhetsåtgärder inom luftfartsskyddet.

Med olagliga handlingar avses till exempel sabotage, kapningar och gisslantagningar. Även hot om eller förberedelser för sådana angrepp räknas som olagliga handlingar. Att förhindra att förbjudna föremål t.ex. vapen, explosiva anordningar etc. kommer in på flygplatsen är en viktig del i att förhindra en olaglig handling.

Rollen som säkerhetsansvarig - allmänt

Den säkerhetsansvarige är en nyckelperson inom verksamheten och är den person som ska leda den dagliga verksamheten samt driva luftfartsskyddsfrågorna mot både ledning och personal. Det ställer krav på att kunna motivera och skapa förståelse för varför rutiner ska följas, händelser rapporteras och skyddsåtgärder vidtas.

Att vara säkerhetsansvarig innebär inte att man ska göra allt själv. Ditt ansvar är att se till att saker görs och att de görs på ett sådant sätt att regelverkets krav uppfylls.

Väljer du att delegera utförandet till andra funktioner inom organisationen så måste du säkerställa att de som utför har kunskap om vad som krävs för att regelverket ska uppfyllas.

Utbildning

Innan personal får utföra uppgifter kopplade till luftfartsskyddet måste de ha genomgått utbildning. Repetition av utbildningen ska genomföras tillräckligt ofta för att säkerställa att kompetensen upprätthålls och uppdateras i takt med utvecklingen på säkerhetsområdet. Minimikravet är vart femte år eller när en person varit frånvarande mer än sex månader från en roll med krav på allmän eller arbetsspecifik utbildning.

Ofta är det den säkerhetsansvariga som ansvarar för att utbildningen genomförs och kvalitetssäkras. När personal utbildas ska utbildningsdokumentationen (kursintyg e.d.) sparas så länge personen är anställd i verksamheten. För mer information om utbildning hänvisas till det rådgivande materialet för Känd leverantör på Transportstyrelsens hemsida.

Säkerhetsprogram

En känd leverantör måste ha ett säkerhetsprogram, ibland kallat lokalt säkerhetsprogram (LSP), som beskriver hur kraven kopplat till luftfartsskydd omhändertas. Alla delar behöver inte stå med i säkerhetsprogrammet, utan det går bra att hänvisa till andra dokument eller rutiner. Säkerhetsprogrammet och de dokument som det hänvisar till ska vara aktuella och uppdaterade.

Efterlevnad av rutiner

Rutiner gör ingen nytta om de inte efterlevs. Det är ditt ansvar som säkerhetsansvarig att se till att dessa följs. Att kommunicera vad som gäller samt att motivera personal och chefer att följa det som beskrivs i säkerhetsprogrammet är viktiga delar i det arbetet. Utöver det behöver efterlevnaden följas upp, vilket behandlas mer i detalj i ett senare avsnitt.

Att vara uppdaterad

En säkerhetsansvarig ska hålla sig uppdaterad om ändringar i regelverket liksom händelser i omvärlden kopplat till luftfartsskyddet. Detta gör man lättast genom att ta del av den information som Transportstyrelsen publicerar på Extrawebben samt att delta på Transportstyrelsens årliga branschdagar.

Rollen som säkerhetsansvarig – förmåga att motivera

I rollen som säkerhetsansvarig möter man både ledning och medarbetare i såväl med- som motgång, vilket ställer krav på din förmåga att motivera andra att genomföra nödvändiga åtgärder. Ditt agerande har en stor betydelse för hur väl säkerhetsarbetet kommer att fungera i din organisation och du har en stor påverkan på säkerhetskulturen inom företaget.

Tips i din roll som säkerhetsansvarig

- Fråga för att förstå andras tankebanor och varför de gör som de gör för att på så sätt motivera dem att gå åt "rätt" håll i säkerhetsarbetet
- Var ett föredöme
- Bekräfta rätt beteende
- Underlätta genom att ta bort hinder och skapa förutsättningar. Det ska vara lätt att göra rätt.
- Synliggör framgångar i säkerhetsarbetet
- Lyft fram det positiva som du vill se mer av

Säkerhetskultur

Vi har precis gått igenom vad din roll som säkerhetsansvarig innebär. Du behöver också vara medveten om att du är en nyckelperson när det gäller att skapa en god säkerhetskultur.

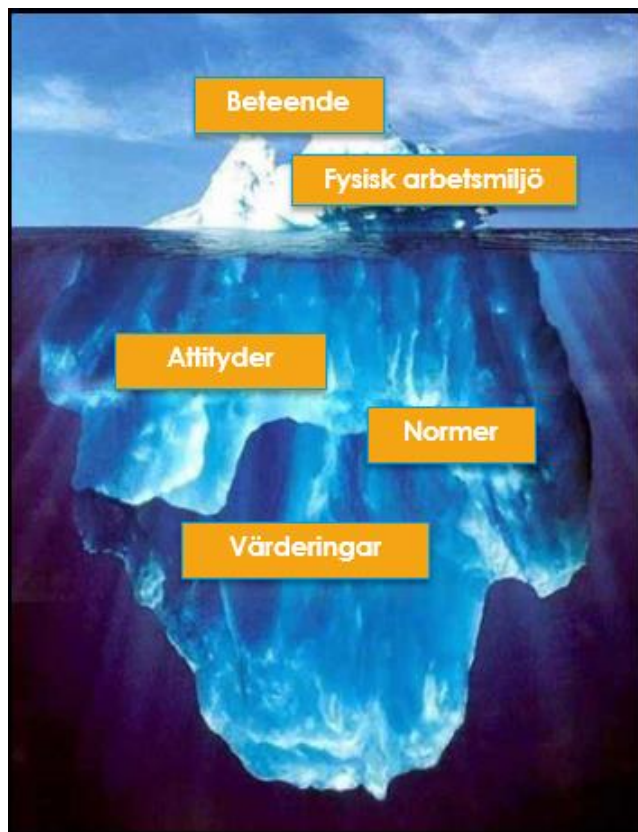
Men vad är säkerhetskultur?

Säkerhetskultur kan definieras som

- förhållningssätt/attityder
- värderingar
- normer

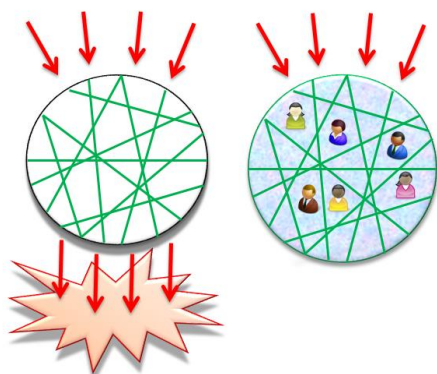
som en viss grupp av människor delar med avseende på risker och säkerhet.

Säkerhetskultur kan liknas vid ett isberg. Det som **syns** utåt är hur vi beter oss. Följer medarbetarna säkerhetsföreskrifter eller är det vedertaget att man tar genvägar. Beteendet är våra faktiska handlingar. Beteendet är mer smittsamt än de flesta smittsamma sjukdomarna. Om det är god ordning och reda på en arbetsplats är det ofta ett tecken på en god säkerhetskultur.

Det som **inte syns** är vilka grundvärderingar och attityder vi har. Är det viktigare med hög produktionstakt än att arbetet sker på ett säkert sätt? Kompromissas det med säkerheten p.g.a. av kostnader eller leveranstider? Säger medarbetarna till varandra om någon inte följer en säkerhetsregel? Hur ser rapporteringsvilligheten ut i organisationen? Lär vi av misstag? o.s.v.

Man säger ibland ”det sitter i väggarna”, men mer rätt är nog att säga att det sitter i människorna. Det är människorna i en organisation som skapar den kultur som ”sitter i väggarna”. Här har du som säkerhetsansvarig ett stort ansvar. Att föregå med gott exempel, leva som du lär och inte ta genvägar. För att nå en bra säkerhetskultur måste ledningen prioritera säkerheten och visa detta genom ord och handling i form av beröm, belöningar eller konsekvenser. Att vara synlig i organisationen och ha närbild med medarbetare är en framgångsfaktor.

För att visualisera hur viktig säkerhetskulturen är, så kan du tänka dig att de gröna trådarna i nätet representerar säkerhetsregler och rutiner på din arbetsplats. Människorna och säkerhetskulturen är den gel som täpper till luckorna däremellan...

Man skulle faktiskt kunna säga att medarbetarna är en skyddsåtgärd i sig.

Vi hoppas nu att du förstått hur viktigt ditt ledarskap är för att bidra till en stark säkerhetskultur. Här är några tips som du kan ta med.

- Var synlig i organisationen
- Kommunicera vikten av säkerheten kontinuerligt
- Var ett föredöme
- Involvera personalen i säkerhetsaktiviteter
- Uppmuntra till rapportering av brister
- Säg till om någon inte följer regler

Regelverk nationellt och internationellt

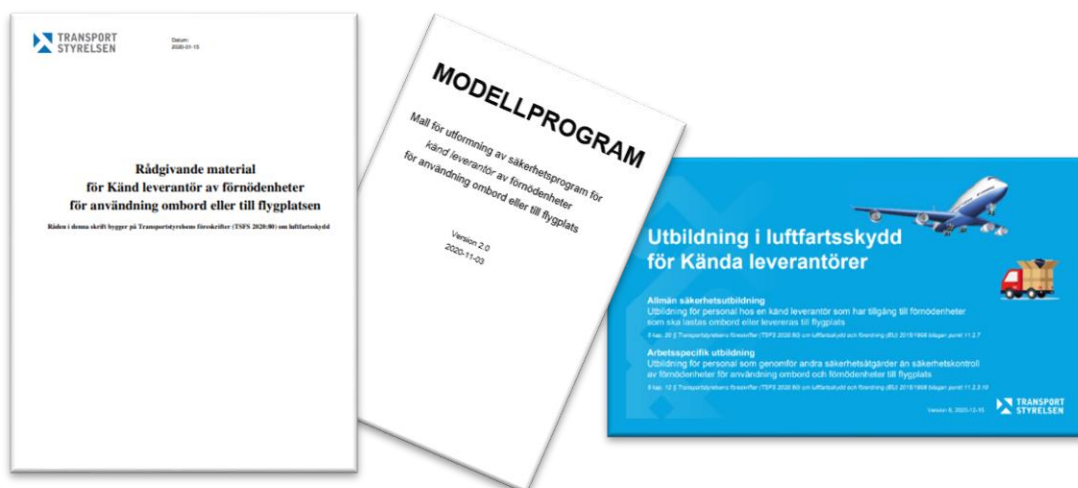

- ICAO – internationella standarder och rekommendationer
- EU-förordningar
- Svensk lagstiftning
- Transportstyrelsens föreskrifter
- Transportstyrelsens handböcker

Luftfartsskyddet och tillhörande regelverk styrs i hög grad av internationella regler och standarder. EUs förordningar och ICAOs standarder omsätts i Transportstyrelsens föreskrifter om luftfartsskydd. Dessa föreskrifter gäller för alla verksamhetsutövare som har ansvar för någon typ av säkerhetsåtgärd kopplat till luftfartsskydd.

För att ett företag som vill bli Känd leverantör enkelt ska veta vilka krav man kommer omfattas av så har Transportstyrelsen tagit fram rådgivande material som finns på Transportstyrelsens hemsida.

Kvalitetskontroll - ledningssystem

Så kallade ledningssystem finns inom olika områden och har många olika benämningar.

Det gemensamma med att ha ett ledningssystem implementerat innebär att på ett strukturerat sätt

- Planera sin verksamhet (Plan)
- Genomföra sitt uppdrag (Do)
- Följa upp att genomförandet går enligt plan (Check)
- Utvärdera om ändringar behöver göras för att ständigt förbättra verksamheten (Act)

Det här kallas för PDCA-cykeln och är ett centralt begrepp inom kvalitetsledning och har tagits efter inom andra arbetsområden såsom miljö, säkerhet, security och energi.

Arbetet med luftfartsskydd kan ske på många olika sätt. Utöver att det förstås är viktigt att ha en bra planering av verksamheten och se till att resurser och kunskap finns inom området, så kommer vi här gå in lite närmare på vikten av uppföljning.

Kvalitetskontroll – följ upp

Föreskriften ställer krav på intern kvalitetskontroll. Det finns många olika begrepp för samma sak t.ex. egenkontrollprogram, revisionsplan, intern audit eller kvalitetskalender.

När Transportstyrelsen genomför tillsyn inom luftfartsskydd hittas ofta brister som kan kopplas till att verksamheten inte har följt upp att regler och rutiner efterlevs. Det är alltså viktigt att ha ett så kallat egenkontrollprogram på plats med fastställda frekvenser för att göra kontroller av olika funktioner ute i verksamheten. Den kända leverantören ansvarar för att skyddsåtgärder upprätthålls i hela kedjan inkl. omlastningscentraler, åkerier m.m., vilket innebär att även dessa delar ska omfattas av kontrollerna.

Kraven på intern kvalitetskontroll innebär att det måste finnas en plan för när olika säkerhetsåtgärder, som verksamheten genomför, ska följas upp. Planen ska baseras på omfattning och förekomst av säkerhetsåtgärderna. Det vill säga ett systematiskt sätt att göra kontroller av olika funktioner ute i verksamheten, men också administrativa kontroller som t.ex. uppföljning av att säkerhetsprovningar är korrekt genomförda.

Det är viktigt att kontrollera HUR saker görs och inte bara ATT de görs.

Resultatet av den genomförda kvalitetskontrollen bör dokumenteras för att möjliggöra uppföljning.

KLess AB Egenkontrollplan 2021		
Moment/kontrollpunkt	Frekvens	Ansv.
Lokalt säkerhetsprogram (LSP)	1 ggr/år	Xx
Säkerhetsprovningar	1 ggr/år	Xx
Utbildning och dokumentation	1 ggr/år	Xx
Skalskydd - Larm/övervakning - Skyddas varorna inne i lokalen	1 ggr/mån	Xx
Tillträde - behörighetskort - efterlevs besöksrutiner	1 ggr/mån	Xx
Säkerhetsåtgärder (vid "plock och pack")	1 ggr/mån	Xx
Transport - Skydd under transport - Anlitade åkerier, utbildning	1 ggr/år	Xx
Xxxxxxx	xxxx	xx

Kvalitetskontroll – hantera avvikelser

Avvikelse som identifieras när kvalitetskontroller genomförs ska hanteras. För att vara säker på att man vidtar rätt åtgärd så är det bra att gå till botten med vad problemet beror på, en så kallad grundorsaksanalys.

Det finns flera bra verktyg att ta hjälp av, där "5 varför" är en av de enklaste. Då ställer man frågan *Varför?* ett antal gånger tills man får fram grundorsaken till problemet. Beslutade åtgärder behöver genomföras och för att säkerställa att åtgärderna fått förväntad effekt måste man följa upp!

Avvikelse kan också fångas upp genom att medarbetare rapporterar brister som de upptäcker. Identifierade avvikelser ska man se som en stor potential till förbättring. Det gäller att skapa en positiv attityd till avvikelser. I en organisation med god säkerhetskultur uppmuntras medarbetare att rapportera och visas uppskattning för rapporterade avvikelser.

Kvalitetskontroll – myndighetsinspektioner

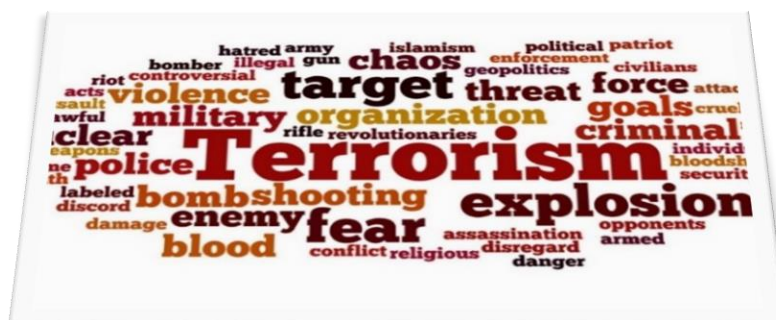
 TRANSPORT STYRELSEN	 EU- kommissionen	 ICAO
Utför inspektioner på flygplatser, flygbolag, säkerhetsgodkända leverantörer, fraktagenter m.fl. Kända leverantörer berörs genom att Transportstyrelsen granskar t.ex. flygplatsens dokumentation av den kända leverantörens valideringsrapport, säkerhetsprogram och försäkran.	Varje år väljs en svensk flygplats ut för inspektion och då kan även kända leverantörer komma att granskas.	Omfattande inspektionsverksamhet i hela världen.
Inspektionerna sker oanmälda	Inspektionerna sker oanmälda	

Transportstyrelsen är utsedd som ansvarig myndighet i Sverige och som har ansvar för att kontrollera att tillståndshavarna t.ex. flygplatser, flygbolag eller fraktagenter, uppfyller föreskrifterna inom luftfartsskydd. Det finns också internationella organ som utför inspektioner av luftfartsskyddet.

EU-kommissionen inspekterar medlemsstaterna för att säkerställa att de gemensamma kraven uppfylls och i samband med en sådan inspektion kan de också komma på besök hos verksamhetsutövarna. Syftet är då att kontrollera att Transportstyrelsen genomför sitt uppdrag på ett korrekt sätt. ICAO, som är ett FN-organ, reglerar luftfarten internationellt och utfärdar regler inom många områden t.ex. luftfartsskyddet. ICAO har också en omfattande inspektionsverksamhet. ICAOs inspektioner riktas i första hand mot ansvarig myndighet dvs. Transportstyrelsen.

Säkerhetsprövning

Säkerhetsprövningen syftar till att förhindra att personer som inte är pålitliga ur säkerhetssynpunkt arbetar i en verksamhet som är kopplad till luftfartsskyddet. Den som är utsedd till säkerhetsansvarig och personal som har tillgång till identifierbara förnödenheter har en befattning som är placerad i säkerhetsklass 3 och ska därmed genomgå en säkerhetsprövning enligt 3 kap. 3 § säkerhetskyddslagen (2018:585).

Säkerhetsprövningen ska alltid göras innan en person anställs, eller vid byte av tjänst inom en organisation, och innan personen får utföra arbetsuppgifter kopplade till luftfartsskyddet där det krävs en säkerhetsprövning. Om en person inte godkänns vid säkerhetsprövningen kan vederbörande inte arbeta med uppgifter som kräver en säkerhetsprövning.

Säkerhetsprövningen består av en grundutredning samt en registerkontroll. Grundutredningen innefattar en utredning om personliga förhållanden av betydelse för säkerhetsprövningen.

Följande delar ska ingå i grundutredningen:

- Dokumentation som styrker identitet
- Sammanställning av genomförd bakgrundskontroll (fem senaste åren)
- Säkerställda luckor överstigande 28 dagar (fem senaste åren)
- Intyg och betyg som styrker bakgrundskontrollen
- Dokumentation av genomförd referenstagning
- Dokumentation av genomförd säkerhetsprövningsintervju

En ansökan om registerkontroll ska skickas till Transportstyrelsen. Innan en ansökan om registerkontroll skickas in ska grundutredningen vara slutförd och godkänd av den Kända leverantören. Om personen varit bosatt utanför Sverige de senaste fem åren ska utdrag från myndigheterna som uppvisar att inga brott har begåtts bifogas ansökan om registerkontroll. Transportstyrelsen prövar betydelsen av de uppgifter som eventuellt framkommer vid registerkontrollen.

Teknisk utrustning för säkerhetskontroll

En känd leverantör har inte någon egen teknisk utrustning för säkerhetskontroll, men den åligger ändå den säkerhetsansvarige ska ha viss kännedom om vilka utrustningar som finns. I tabellen nedan återfinns de vanligaste utrustningarna som används för säkerhetskontroll av passagerare, kabinbagage, förnödenheter och frakt.

Typ	Kommentar
Röntgenutrustning <ul style="list-style-type: none"> • Konventionell röntgen • EDS (Explosive Detection System) • CT-röntgen – skiktröntgen (Computed Tomography) 	För konventionell röntgen med <i>multi view/dual view</i> visas bilden i två vinklar. EDS vid säkerhetskontroll av kabinbagage <ul style="list-style-type: none"> - std C2; datorer och större elektroniska föremål kan vara kvar i bagaget - std C3; datorer, större elektroniska föremål och LAGs kan vara kvar i bagaget
Metalldetektorer <ul style="list-style-type: none"> • WTMD (Walk Through Metal Detector) • HHMD (Hand Held Metal Detector) • SMD (Shoe Metal Detector) 	Detekterar metall som uppgår till en viss mängd.
Sprängämnesdetektorer <ul style="list-style-type: none"> • LEDS (Liquid Explosive Detection System) • ETD (Explosive Trace Detection) • SED (Shoe Explosive Detection Equipment) 	LEDS kan upptäcka vätskor som kan utgöra ett hot. ETD detekterar explosiva ämnen genom partikelprov från ytor.
Säkerhetsskanner	Används på passagerare och detekterar dolda föremål på kroppen.
EDD (Explosive Detection Dog)	Sprängämnessökande hund
Manuella metoder	Manuell genomsökning och/eller visuell kontroll.

Det finns även teknisk utrustning som används för övervakning t.ex. olika kamerasystem (CCTV), radarutrustning, passersystem. All teknisk utrustning behöver regelbundet testas för att säkerställa att funktionen upprätthålls.

